

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«لایحه موافقتنامه انتقال محکومان به حبس بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری قبرس»

مقدمه

یکی از بنیادی‌ترین اصول حقوق بین‌الملل، اصل همکاری دولت‌هاست که از جلوه‌های آن همکاری‌های حقوقی و قضایی است. امروزه عموماً چارچوب حقوقی این همکاری‌ها در موافقتنامه‌های دو یا بعضاً چندجانبه تعریف می‌شود. خود این موافقتنامه‌های چندجانبه، قالب‌های متفاوتی دارند. یکی از این صورت‌ها انعقاد موافقتنامه‌های استرداد مجرمان، همکاری قضایی کیفری یا حقوقی و انتقال محکومان به حبس است. لذا در ابتدا لازم است انواع معاهدات همکاری‌های دوجانبه حقوقی و قضایی و ویژگی آنها روشن شود تا جایگاه لایحه «موافقتنامه انتقال محکومان به حبس بین جمهوری اسلامی ایران و جمهوری قبرس» مشخص گردد.

مشخصات لایحه

دوره نهم - سال سوم

شماره ثبت:
۵۶۰

شماره چاپ:
۱۳۹۳

تاریخ چاپ:
۱۳۹۴/۲/۱۳

معاونت پژوهش‌های
سیاسی - حقوقی
دفاتر: مطالعات حقوقی
مطالعات سیاسی

۱. **معاهدات راجع به استرداد مجرمین و متهمین:** در این‌گونه از معاهدات، شخصی به واسطه رفتار مجرمانه‌ای که در یک کشور انجام داده است و یا متهم به ارتکاب آن است و در سرزمین کشور دیگری حضور دارد مورد تقاضای استرداد قرار می‌گیرد. در واقع در این نوع معاهدات، شخص مورد نظر در کشور محل ارتکاب، تحت تعقیب قرار گرفته است و یا حتی حکمی علیه وی صادر شده است، اما به هر دلیل از حوزه صلاحیت این کشور خارج شده است. در این حالت، کشور محل ارتکاب رفتار مجرمانه، از کشور محل حضور مرتکب عمل یا متهم به ارتکاب آن، تقاضای استرداد این شخص را می‌نماید. در این نوع از معاهدات، کشور تقاضاشونده ارائه اسنادی مانند حکم بازداشت و یا حکم قطعی، اسناد مثبت جرم و اطلاعات دیگری را مطالبه می‌کند تا بتواند از ادعای مورد نظر اطمینان حاصل کند.

درواقع «استرداد یک فرآیند رسمی است که طی آن دولتی از دولت دیگر می‌خواهد که شخص مورد تقاضای وی و یا فرد متهم و یا محکوم به ارتکاب یکی از جرائم ناقض قوانین کشور تقاضاکننده را به این کشور تحویل دهد. بازگرداندن شخص مورد تقاضا به این دلیل درخواست می‌شود که آن شخص به واسطه جرم و یا جرائمی که مرتکب شده است در کشور تقاضاکننده موضوع دادرسی و یا مجازات قرار گیرد»^۱. موافقتنامه‌های دوجانبه استرداد متهمین و محکومین از قدیمی‌ترین معاهدات در حقوق بین‌الملل هستند و برخی از کشورها از جمله کشورهای پیشرو در انعقاد چنین معاهداتی هستند که تاریخ انعقاد این معاهدات در برخی از آنها به سال‌های پایانی قرن نوزدهم می‌رسد.^۲

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۴۰۱۴۵۷۱

تاریخ انتشار:
۱۳۹۴/۹/۱۵

۲. **معاهدات راجع به انتقال محکومین:** در این نوع معاهدات، شخصی در سرزمین یک کشور مرتکب رفتار مجرمانه‌ای می‌شود. این شخص تبعه کشور محل ارتکاب رفتار مجرمانه نیست؛ این رفتار مجرمانه در آن کشور مورد رسیدگی قرار گرفته و در نتیجه مرتکب به حبس محکوم می‌شود. کشور متبوع شخص محکوم، به واسطه

1. UNODC Manual on Mutual Legal Assistance and Extradition, Vienna September 2012, p.41.

۲. به‌عنوان مثال موافقت نامه استرداد بین کانادا و اروگوئه به سال ۱۸۸۵ باز می‌گردد.

داشتن علقه سیاسی - حقوقی با آن شخص، متقاضی تحویل وی به خود می‌باشد تا آن شخص مدت زمان محکومیت خود را در زندان‌های کشورش سپری کند.

بر این اساس، معمولاً در اینگونه از موافقتنامه‌ها خود محکوم می‌تواند در صورت وجود شروط دیگر رضایتش را برای انتقال به دولت متبوعش برای سپری کردن محکومیت حبسش اعلام کند. البته در صورت اعلام رضایت شخص محکوم، پذیرش انتقال وی همچنان منوط به اعلام رضایت کشور صادرکننده و درخواست انتقال از سوی کشور اجراکننده حکم است. در واقع محکوم، حق ارائه درخواست را دارد، ولی کشورهای صادرکننده حکم و اجراکننده آن مکلف به پذیرش چنین درخواستی نمی‌باشند و اعلام رضایت آنها به‌عنوان عنصری ضروری از فرآیند تحقق انتقال می‌باشد.

براساس آنچه که بیان شد، تفاوت‌های اساسی بین دو نوع معاهده اول و دوم به چشم می‌خورد: اولاً در معاهدات نوع اول کسب رضایت مجرم یا متهم در امر استرداد شرط نیست درحالی که در معاهدات دسته دوم، رضایت شخص محکوم در امر انتقال تأثیرگذار است. ثانیاً تفاوت عمده دیگری که بین این دو معاهده وجود دارد مسئله نظم عمومی است. در معاهدات نوع اول، واقعیت آن است که نظم عمومی کشور متقاضی استرداد نقض شده است در حالی که در معاهدات نوع دوم نظم عمومی کشور تقاضاشونده نقض شده است. ثالثاً هدف از معاهدات گونه اول تأمین نظم و امنیت کشور متقاضی استرداد است در حالی که در معاهدات نوع دوم بیشتر منافع و مصالح شخص محکوم مورد توجه است.

۳. معاهدات معاضدت‌های قضایی در امور کیفری: این نوع موافقتنامه‌ها برای ردیابی متهمان و یا محکومان، تبادل اطلاعات راجع به جرائم و مجرمین و یا مشارکت در تحقیقات مقدماتی رسیدگی‌های قضایی منعقد می‌شوند. برای مثال می‌توان به ماده (۹) کنوانسیون مبارزه با رشا و ارتشا مقامات عمومی خارجی در بازرگانی بین‌المللی اشاره کرد که عنوان می‌کند کشورها می‌توانند برای به دست آوردن اطلاعات و مدارک از طریق معاهدات همکاری قضایی دوجانبه وارد عمل شوند. در واقع هدف اصلی این نوع از معاهدات آن است که مقامات مجری قانون بتوانند مدارک و دیگر اقدامات شکلی لازم در خارج از کشور را به نوعی که در دادگاه‌های کشور تقاضاکننده قابل پذیرش است تدارک ببینند.^۳

۴. معاهدات معاضدت‌های قضایی در امور مدنی: این معاهدات بیشتر در قالب معاهدات آموزش نیروها، نگارش و تدوین پیش‌نویس قوانین، شناسایی آرای محاکم، ابلاغ اوراق قضایی، جلب نظر کارشناس و ... منعقد می‌شوند.

آثار تصویب معاهده

دولت جمهوری اسلامی ایران نیز در قالب برابری و همکاری بین کشورها مبادرت به امضای توافقنامه‌ای در خصوص انتقال محکومان به حبس با کشور جمهوری قبرس کرده است. این موضوع در راستای ارتقای مبادلات حقوقی و امنیتی فی مابین دو کشور است که در تحکیم پیوندهای سیاسی، فرهنگی و قضایی بسیار مؤثر می‌باشد. همچنین به دلیل تبادلات و تردهای غیرقانونی برخی اتباع، مسئله محکومیت و محبوس شدن اتباع دولتی نزد محاکم هر یک از ایشان قابل توجه به نظر می‌رسد.

بنابراین، جهت‌گیری دولت جمهوری اسلامی ایران در انعقاد موافقتنامه‌هایی با این مضمون و محتوا با کشورهای مختلف به خصوص کشورهایی که اتباع کشورمان به آنها تردد دارند، بدیهی و مناسب ارزیابی می‌گردد.

3. Typology on Mutual Legal Assistance in Foreign Bribery Cases, p 3&13, available at: <http://www.oecd.org/daf/anti-bribery/TypologyMLA2012.pdf>

این موافقتنامه از اسناد مهم بین‌المللی به لحاظ گسترش مناسبات قضایی بین دو کشور و طبعاً ارتقای امنیت، تضمین حقوق اتباع دو کشور و در راستای تحکیم ملاحظات حقوق بشری خواهد بود.

منطق حاکم بر این موافقتنامه، منطقی تبادلی و بر اساس همکاری دولتی در زمینه موضوع موافقتنامه خواهد بود. علی‌الاصول، تصویب و اجرای این موافقتنامه گام مهمی را در راستای دسترسی و حمایت بیشتر دولت‌ها به سرنوشت و وضعیت اتباعشان فراهم خواهد نمود و بسیاری از معضلات و سوء تفاهات موجود و احتمالی در خصوص رفتار متناسب با اتباع دو طرف در خاک هر یک از دولت‌ها را بر طرف می‌نماید.

ارزیابی لایحه و پیشنهادهای

۱. به‌طور کلی محتوا و مواد مندرج در لایحه با عنایت به اصل حاکمیت برابر کشورها و با در نظر گرفتن حقوق محکومان به حبس تنظیم شده است. نکات مهم لایحه نیز از لحاظ رعایت اصل تبادل و همکاری با طرف قبری به نحو مطلوبی با توجه به اختیارات و اراده دولت انتقال‌دهنده به نگارش درآمده است. برای مثال، مقدمه تنظیمی توافقنامه به «تحکیم همکاری مؤثر بر پایه اصول حاکمیت ملی» دو طرف اشاره کرده است؛ همچنین، ماده (۹) این موافقتنامه هر دو فرض پذیرش یا رد درخواست انتقال در محدوده زمانی یک ماه را مورد نظر قرار داده است. ماده (۱۹) موافقتنامه نیز به مسئله اصلاح اشاره کرده است و آن را منوط به رضایت طرفین دانسته و لازم‌الاجرا شدن آن را نیز وفق مقررات داخلی کشورها می‌داند که در واقع محل ورود مجلس شورای اسلامی است، زیرا مطابق با مضمون اصول هفتادوهفتم و یکصدویست‌وپنجم قانون اساسی این اصلاحات نیز باید از مجرای مجلس به تصویب برسند.

۲. با توجه به اینکه وجود چنین موافقتنامه‌ای به نفع محکومان فرض می‌شود ماده (۱۶) مقرر نموده است که این موافقتنامه عطف به ماسبق خواهد شد.

نتیجه‌گیری

لایحه تقدیمی، در صورت تصویب، وضع حقوقی مشخصی را نسبت به محکومین در حبس واقع در خاک جمهوری قبرس برای دولت جمهوری اسلامی ایران فراهم خواهد کرد.

در انتها، تصویب موافقتنامه حاضر پیشنهاد می‌گردد.